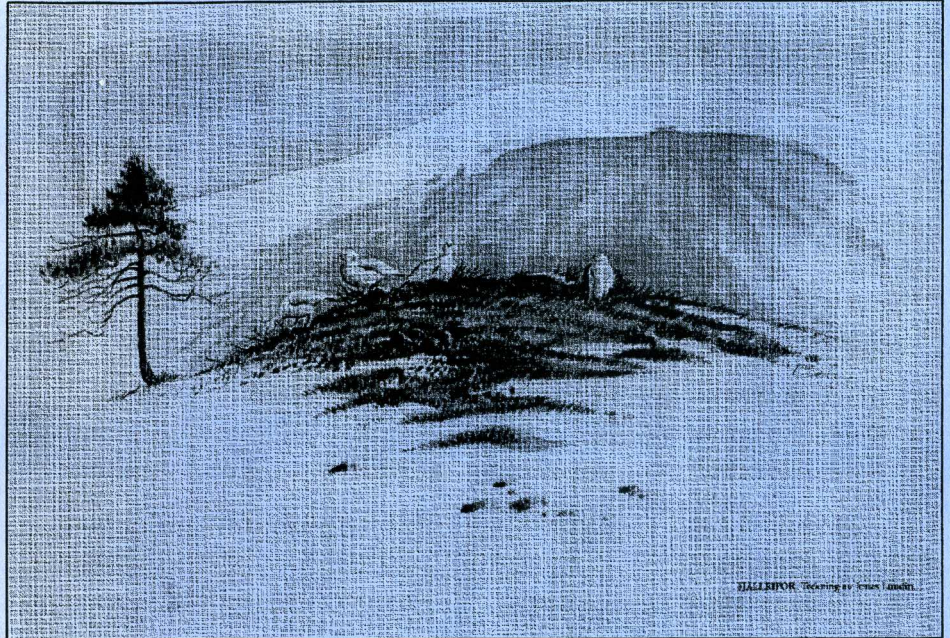

PANDÍON

1994:3

Årg.10

tidskrift för fågelintresserade

PANDION

Årg.9

Pandion utges av Frövi Fågelklubb. Utkommer 3 ggr årligen (april, augusti och december). Verksamhetsområde är Lindesbergs kommun.

Medlemsblad för Frövi Fågelklubb

Ordf. Johnny Tegin
Backen, Vanneboda
710 40 FRÖVI
tel. 0581-315 63

Sekr. Pär Jacobsson
Storgatan 14
710 41 FELLINGSBRO
tel. 0581-620880

Kassör Bo Dahlström
Ullersäter
710 40 FRÖVI
tel. 0581-322 13

Övriga: Christer Eriksson, Kjell Mattsson, Kerstin Broberger, Bengt Lundell, Ulla Wallin samt Tomas Haraldsson.

Medlemskap i FFK erhålls genom att betala 50:— på pg. 484 16 67-1. Ungdomar 4-16 år 15:—. Familjemedlem 5:—.

Klubblokal: IOGT/NTO-lokalen i Blixterboda.

Klubbmästare: Gunnar Eriksson, tel. 0581-631045

Omslagsbild: Fjällripor,
Jonas Lundin

Adressändring anmäler du till:

Jan-Erik Malmstigen
Skomakargatan 6
710 40 FRÖVI
tel. 0581-302 52

Lennart Sandberg
Tallbacksgatan 3
710 40 FRÖVI
tel. 0581-315 73

Frågor om exkursioner?
Johnny Tegin, tel. 0581-315 63

Fågelrapporter skickas till:

Mats Andersson
Hagabergsliden 4
711 31 LINDESBERG
tel. 0581-162 74

Jan-Erik Malmstigen
Adress som ovan.

Redaktion för Pandion:

Brita Nordqvist,
Backen, Vanneboda, 710 40 FRÖVI
Tel. 0581-315 63

Ulf Jacobsson,
Storgatan 14, 710 41 FELLINGSBRO
Tel. 0581-620880

God Jul och Ett Gott Nytt År!

Frövi fågelklubbs 10:e verksamhetsår närmar sig sitt slut och bokslut är gjort i diverse avseenden. Vi i Pandions redaktion har försökt att under detta år spegla vad som förevarit.

I detta nummer har Jan-Erik Malmstigen en sammanställning av 10 år med januariinventeringen, där vi får en intressant sammanställning av vinterfåglarnas förekomst i kommunen under de senaste 10 åren.

Vi har under våra 3 år som redaktörer mött ett ökat intresse från medlemmar i klubben att delta i produktionen av klubbtidningen. I detta nummer återkommer Johan Wretenberg med en reserapport från sin resa till fjärran östern. Denna gång har han hamnat i träsk och sumpmark. Jag hoppas bara att vi alla också ges möjlighet att få ta del av Johans underbara bildserier från olika naturreservat i denna del av världen. Detta var ett tips till styrelsen.

Sven-Ivar kommer igen med en liten vardaglig essai ur hans långa intressanta liv. Ulla Wallin ger en utförlig rapport från jubileumsresan som gick till Gotland denna gång. Varför var man inte med?

Sist men inte minst får vi en ny betraktelse från Sten Larsson, där han som vanligt lyckas träffa prick med iakttagelser och penna.

Det är **årsmötesförhandlingar** på gång. Den **19 januari 1995** går detta av stapeln. Det ryktas att stora delar av styrelsen drar sig tillbaka, för att lämna plats åt nya krafter. Vi hoppas att dessa nya krafter finns och känner på sig att det är deras tur nu och att vi alla förstår att en förening av denna storlek och omfattning inte sköter sig själv utan att många krafter måste samverka och arbeta för att allt skall fungera. En styrelse skall vara spindeln som håller i alla trådar och ser till att saker och ting blir utträttade. Man behöver inte nödvändigtvis göra detta själv, utan måste kanske engagera och ge ansvar till andra att utföra olika uppgifter.

Vi är över 200 medlemmar i klubben. Låt oss var och en erbjuda oss att ta ansvar för varsin liten del av verksamheten, så kommer mycket att bli utträttat.

Välkomna till årsmötet och ta gärna kontakt med valberedningens ordförande, Sven-Olof Eriksson, och erbjud klubben dina tjänster.

Skolboksminnen

Sven-Ivar Andersson

-Kände behovet att presentera ett par uppsatser vilka förräder ett fågel, djur och naturintresse. Styckena är skrivna av en mycket ung skribent, en flicka, Alice Nordenmalm, år 1891.

Trots att det var åtskilliga år, som skilde oss blev det mig förunnat att göra hennes bekantskap. Första gången våra vägar korsades var då min bana inom posten började. Ung och grön kom jag till Örebro och anförtröddes ett utdelningsområde på väster. Alice Nordenmalm var då hunnen in mot pensionsåldern och bodde i början på distriktet. Adressen Karlslundsgatan 5, några vindlande trätrappor, man nådde en vindsvåning, en dörr med namnskylt, Nordenmalm, en postlåda. Så ungefär var det första mötet. Jag minns att hon ofta fick brev och eftersom hon bodde i början av turen var väskan full och tyngde axeln. Att knoga upp med ett ensamt brev på vinden och inte få lätta väskans tyngd mera var mindre populärt.

Min bana fortsatte, kom till Frövi så småningom. Alice Nordenmalm var borta ur medvetandet men post eftersänd från Örebro till henne började anlända under adress Boängen, som då var en liten by nordväst om Frövi. En dag möttes vi på nytt. Jag på väg till byn med post, hon för att gästa några granar, bybor. Minns att hon bar på en kvist fylld med äpplekart. Vårt samtal kom att röra sig kring denna. Om jag begrep så värst mycket av hennes åsikt om kvistens dekorativa effekt är knappast troligt. En blom-

mande gren, dit kunde förståndet följa med, men en kvist med gröna blad och grön kart det var något annat. Hoppas innerligt att mottagarna kände bättre för det konstnärliga men säkert är det inte. De var bönder och deras syn på skörd i förtid en annan.

Hur många möten efter detta, som ägde rum har fallit ur minnet. Kanske inte så många men några måste det ha varit. Hennes bild finns kvar i mitt inre, måhända beroende av synen på naturen, som fanns hos båda.

En dag var hon borta. Hembygdsföreningen ärvde hennes kvarlåtenskap medan hon ännu levde. Husen blev hembygdsgård. En del av hennes tavelssamling pryder väggarna i församlingshemmet. Jag kom så småningom efter diverse kroker att hamna som föreningens sekreterare. En dag förliden vecka under museets öppentid var mitt ärende dit att visa en kollega några tidningsklipp, som kommit i min hand. Denne satt under mötet med en låda gamla tidningar framför sig. Så sticker han en blå skrivbok med ett bekant namn, Alice Nordenmalm, i min hand.

Bläddrar och läser. Finner till min häpnad en uppsats. Så nära lika en jag själv skrev en gång. Hade inte så många år legat mellan våra skolår eller om det rört sig kring en berättelse ur en tidning, skulle man förledas tro att vi läst varandras uppsatser eller artikeln. Så var inte fallet. Båda skriver vi om träd, ett speciellt träd, björken. Hon låter sin berättelse börja i ett skatbo med en söndrig

träsked av björk, som berättare. Medan min startar på en sopbacke och berättaren, en uttjänt sopborste med kvarvarande delar - av björk.

Naturvän var hon och ett par små uppsatser, vilka berör fåglar vill jag förmedla. Först några fabler, av vilka det fanns många i äldre skolböcker, vanligen med någon lärdom instucken i skildringen. Dessa får bli läsarens sak att upptäcka. Därefter ett brev i vars innehåll det talas om en förening "Fågelvännen", Linköping. Känslan för fågelskydd har tydligen några år på nacken.

Alice Nordenmalm: Tuppen uppträder som sångare!

En tupp stod en gång och sjöng en sång för sina hönor. Då fick han se en räv, som hörde på. "Är min herre också musikalisk" frågade tuppen. "Ja" svarade räven "det är mitt största nöje att höra en tyrolersångare. Men är det sant" tillade han "att herr direktören kan på en gång blunda med båda ögonen och sjunga?" "Ja, det kan jag" svarade tuppen och så sjöng han en sång men blundade blott med ena ögat. "Jag finner" sade räven "att det är blott till hälften sant men det är allt svårt att sjunga efter noter och blunda med båda ögonen." Tuppen som ville vara en stor konstnär, ställde sig då på ett ben och stämde upp en hymn, under det han blundade med båda ögonen. Räven tog ett språng, grep tuppen och skyndade till skogen med honom, där han under ett träd spisade den kostligaste frukost på den beundrade konstnären.

Huru svalan, storken och korsnäbben fingo sina namn.

Då frälsaren hängde på korset kom en liten

fågel flygande, blickade sorgset ned på den lidande och kvittrade: "Hugsvala, hugsvala, hugsvala honom". Härav fick hon namnet svala och den gåvan blev henne given av himlen att frid skulle följa henne, varhelst hon fäste sitt bo.

En annan fågel kom även flygande till korset, såg på den korsfäste och ropade medlidssamt: "Styrk, styrk, styrk honom". Därav fick han namnet stork och den gåvan gavs honom att välsignelse och trevnad skulle bo under det tak, där han fäste sitt näste.

Det berättas även att en liten röd fågel, vars vingar och stjärt dock buro sorgens färg, kom flygande och satte sig på korset och sökte med sin näbb draga ut spikarna ur de blodiga händerna. Därunder föllo droppar av blod ned på hans huvud och därav har han mörka fläckar på huvudet och tinningarna.

Till minne av att han försökt befria världens frälsare från korsets plågor, fick hans näbb korsets betydelsefulla form och han kallas korsnäbb.

HURU
KORSNÄBB
Haga Jan 1891
-24

Träsk och mygg

Johan Wretenberg

Om man tycker om mygg och andra bitande saker skall man åka till ett mangroveträsk i tropikerna. Tycker man inte om mygg men har möjlighet att åka till ett mangroveträsk så struntar man helt enkelt i myggen och åker i alla fall. För här finns saker att titta på, i alla fall om man gillar att skåda fågel, däggdjur, och mystiska saker som bara kan finnas i ett träsk.

Att skåda i ett mangrove är nog bland det svåraste man kan ge sig in på. Siktdjupet är noll bland de täta buskarna och att förflytta sig i skogen är nästan omöjligt. Två gånger om dygnet är tidvattnet högt, men träden står för tätt för att man skall kunna besöka träsket med båt. När vattnet är lågt kan man försöka ta sig in i snåren men man kommer inte långt bland knövligena rötter, slingrande grenar och bottenlös gytja...

Men det finns ställen där skådarna har blivit hjälpta på traven, ett sådant ställe är naturreservatet Kuala Selangor i Malaysia. Spångar, gömslen och torn finns här och gör det möjligt att komma nära de fåglar och djur som man bara kan hitta djupt inne i träskan.

Jag besökte reservatet några dagar i maj 1994 och trots alla mygg skulle jag gärna åka tillbaka.

Reservatet består av mangroveskog närmast havet och innanför detta finns ett sjösystem och sekundär skog.

Den finaste tiden på dagen var som vanligt morgonen. Från soluppgång och ett par timmar framåt var solen bara varm och inte dödligt stekande het som den blev senare på förmiddagen. De första timmarna brukade jag sitta i något gömsle som överblickade det lilla sjösystemet. Tre arter kungsfiskare var vanliga, Collard kingfisher, Halcyon chloris, smyrnakungsfiskare, Halcyon smyrnensis och kungen bland dem alla Storkbilled kingfisher Pelargopsis capensis, som var större än en kaja. Ingen av kungsfiskarna var sociala fåglar utan höll alla konkurrenter på säkert avstånd, såväl andra kungsfiskare som små hägrar(!)

Vanliga hägrar Ardea cinerea och ägrett-hägrar Egretta alba stod blixstill till skillnad från silkeshägrarna Egretta gar-

zetta, som för runt som yra höns på jakt efter mat. Från gömslena såg man också mycket rovfåglar som bruna glador Milvus migrans, svartvingade glador Elanus caeruleus och brahminy kites Haliastur indus(också en glada). En slags havsörn, white-bellied sea-eagle Haliaeetus leucugaster hackade i en radiomast utanför reservatet och kom för att fiska med jämna mellanrum.

När vattnet drog sig tillbaka från träsket kunde man upptäcka alla möjliga kryp. Bland dessa var slamkryporna Perloptalamus, mina absoluta favoriter. Slamkryparen är en slags fisk som är anpassad till ett liv såväl under som över vattnet och när vattnet drog sig tillbaka stannade de kvar, och de fanns i massor. Här fanns fyra arter och den största var ca 20 cm lång. De slogs ständigt med varandra om de små hålor med vatten som fanns kvar, dit de hoppade med jämna mellanrum för att andas. Hannarna uppvaktade honorna genom att vifta med en lång ryggen och ibland genom att göra ett högt skutt rakt upp i luften. Om en hane hoppade, så hoppade också alla andra hannar vilket fick till följd att en våg av hoppande hannar flöt genom träsket.

Överallt sprang krabbor och mest intressanta var vinkarkrabborna. Hanarnas ena klo var starkt förstorad och med den satt de och vinkade frenetiskt åt honorna. Varje art vinkade på ett visst sätt, så att honorna kunde hitta rätt.

Två arter apor fanns i området. Den ena silverlöva Presbytis cristata, var en trevlig apa med stor mage och tofs på huvudet. De rörde sig i grupper om 20-30 individer och förde ett fruktansvärt oväsen. Den andra aparten var långsvansad macaque Macaca fascicularis. Det finns flera olika macaquearter

i Asien och alla är de lika otrevliga. De är ganska stora och liknar mest storvuxna råttor. I Indien var vi tvungna att låsa fönstren för att de inte skulle komma in i rummen och stjäla våra saker och på ett ställe blev jag attackerad av en ledarhane. Denna avsky för macaquer höll på att leda till en olycka här i träsket. En morgon när jag satt i ett gömsle så hörde jag plötsligt konstiga ljud. Säker på att det var macaquer på jakt efter en liten svensk skådare slet jag tag i stativet till kameran och rusade ut för att slåss. Utanför gömslet stod en liten malajsisk gubbe med kikare som nästan svimmade av skräck när jag kom utrusande. Min rädsla för macaquer i Asien är minst lika utpräglad som min koskräck i Sverige.

Småfåglar fanns i stor mängd, t.ex olika solfåglar som brown-throated sunbird Aethopyga malacensis, olive-backed sunbird Nectarinia Jugularis. Andra som kan nämnas är Ashy tailorbird Orthotomus ruficeps, laced woodpecker Picus vittatus, mangrove blue flycatcher Cyornis rufigaster, tiger shrike Lanius tigrinus (en törnskata), black-naped oriole Oriolus chinensis (en sommargylling), pied fantail, Rhipidura javanica...

Ja, listan för fåglar och andra djur i mangroveträsket kan göras lång. Platsen var en av de bästa lokalerna jag varit på, men samtidigt den mest krävande. Ständiga slagsmål med mygg, varmt, fuktigt, absolut vindstill, huvudvärk, macaquer och fåglar som bara skymtade bland de täta träden.

Men vad kan man begära av ett träsk.

10 år med Januariinventeringen

Jan-Erik Malmstigen

Januariinventeringen har i Frövi fågelklubbs regi blivit en succé. Inventeringen är välkänd för de flesta av våra medlemmar, totalt har 98 medlemmar vid något tillfälle deltagit i inventeringen. Inventeringen är enkel. En särskilt framtagen blankett har bifogats Pandion till samtliga medlemmar. På den antecknas sedan de olika arter man noterat under januari och för vissa arter något utförligare med datum, antal och lokal.

Antalet deltagare har legat på en stabil nivå, drygt 30. Första årets 21 deltagare var redan året därpå uppe i 36 med topp 40 deltagare 1988. En liten minskning till 25 deltagare kunde dock noteras 1994.

Totalt har 90 arter registrerats januari månad under de tio åren med som mest 66 arter 1992 och lägst 50 arter 1989 (se figur på sid. 10). Av dessa 90 arter är det 42 som iakttagits samtliga januarimånader och ytterligare 6 arter som iakttagits vid nio. Ytterligare 14 arter har endast registrerats ett år (se tabell nedan). Observera att tamduva ej medtagits i denna sammanställning.

10 år (42 arter): Sångsvan, gräsand, knipa, storskrake, duvhök, sparvhök, kungsörn, orre, tjäder, fasan, sparvuggla, kattuggla, gröngöling, spillkråka, större hackspett, sidensvans, strömstare, koltrast, björktrast, kungsfågel, entita, talltita, tofsmes, svartmes, blåmes, talg-oxe, nötväcka, trädkrypare, varfågel, nötskrika, skata, kaja, kråka, korp, grå-

sparv, pilfink, bofink, grönfink, grönsiska, gråsiska, domherre, gulspurv.

9 år (6 arter): Knölsvan, kanadagås, järpe, stjärtmes, bergfink, mindre korsnäbb

8 år (1 art): Stenknäck

7 år (4 arter): Salskrake, gråtrut, mindre hackspett, steglits

6 år (1 art): Päruggla

5 år (1 art): Vigg

4 år (6 arter): Häger, havsörn, ormvårk, gärdsmyg, stare, snösparv

3 år (5 arter): Hökuggla, kungsfiskare, gråspett, tretåig hackspett, nötkråka

2 år (10 arter): Blå kärnhök, fiskmå, turkduva, hornuggla, vinterhämling, råka, rödhake, större korsnäbb, tallbit, snösparv

1 år (14 arter): Vitkindad gås (1990), svärta (1994), småskrake (1994), fjällvråk (1988), sothöna (1986), dvärgmå (1987), havstrut (1993), tretåig mås (1993), berguv (1991), sädesärta (1990), rödvingetrast (1993), svarthätt (1988), skäggmes (1991), snösiska (1986).

Januariinventeringen har inte bara engagerat många medlemmar utan också gett oss värdefull information om vilka fåglar som finns i vår kommun under vintern.

Inventeringen har de första nio åren (1985-1993) organiserats av Mats Andersson och övertecknad. Från och med 1994 är det Pär Jacobsson som övertagit ansvaret och sammanställningen av inkomna rapporter. Största antalet arter som iakttagits under månaden av en enskild deltagare är 51 vilket inträffade 1985 och 1992.

10-årsperioden innehåller fem s.k "gröna vintrar" med början 1988. Så var t.ex 1989 års januari den varmaste på minst 250 år. Man får naturligtvis ta hänsyn till detta när man utvärderar de fåglar som registrerats under perioden. Med de gångna tio åren har vi dock en bra utgångspunkt och det skall därför bli intressant att följa januariinventeringen i fortsättningen.

Åtta arters förekomst visas med varsitt diagram. Förekomsten är här relaterad till hur många procent av de inlämnade rapporterna som har respektive art antecknad på protokollet. Om t.ex antalet inlämnade rapporter är 30 och 15 av dessa har sett sidensvans blir förekomsten för sidensvans detta år 50. Man kan då få en hygglig bild hur förekomsten varierat för de olika arterna under de tio år som inventeringen pågått. T.ex grönsiskans och sidensvansens toppår 1990 eller mindre korsnäbbens bottenår 1989. Nedan följer en kort sammanfattning av respektive år:

1985: Kyla. Medeltemperaturen -5 grader kallare är den normala. Milt med öppet vatten de första da-

garna men från 5 januari till fruset. Från den 20 januari allmänt med snö.

1986. Kallt och solfattigt. Ett par mildperioder. Karaktärsarter: gråsiska, domherre och stenknäck. Dessutom periodens enda fynd av sothöna och snösiska.

1987. Kylslagen. Mäktigt köldhögtryck så gott som hela månaden. Relativt gott om korsnäbb. Knölsvan saknas i protokollet. Periodens enda fynd av dvärgmå.

1988. Ovanligt mild. Sparsamt med soltimmar. God sorktillgång gav bl.a fynd av ormvårk och fjällvråk. Dessutom svarthätta.

1989. Extremt mild med barmark hela månaden. En ovanligt kall november under 1988 förklarar att många arter trots mildvädret i januari saknas detta år.

1990. Mild och nederbördsrik. Karaktärsarter: grönsiska, sidensvans, björktrast, stare och mindre korsnäbb. Periodens enda fynd av vitkindad gås och sädesärta.

1991. Ännu en vinter utan snö och med värmeöverskott. Inga karaktärsarter samt ovanligt lite fynd av bo- och bergfink vid fågelborden. Rekordmånga sångsvanar, som mest 190 ex vid Sjömosjön. Periodens enda fynd av berguv och skäggmes.

1992. Mild och nederbördsfri. Kyligare luft omkring den 20:e gjorde att vattendragen frös till ordentligt. Koltrast, björktrast, grönsiska, gråsiska samt sidensvans uppvisar relativt höga siffror. Endast två observationer av storskrake.

